

НАПРЯМИ ЛІНГВОМЕТАФОРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ХХІ СТ.

Метафора, феномен якої досліджується з античних часів, об'єктом лінгвістичної теорії стала лише в другій половині ХХ ст. (Н. Д. Аругюнова, Н. А. Басілая, Д. Бікертон, М. Блек, Р. Гіббс, В. М. Телія, Г. М. Складєвська та ін.) у зв'язку з пошуками наукового обґрунтування її мовної природи, що поклало початок формуванню лінгвометафорології як автономної галузі мовознавства. “Метафора – це насамперед мовне явище і тому повинна в першу чергу отримати вичерпну інтерпретацію в лінгвістиці” [4, с. 4].

У 1990-ті рр. Г. М. Складєвська констатувала, що “з окремих досліджень стала складатися лінгвістична теорія метафори, до фонду якої вже внесено багато плідних ідей, цікавих інтерпретацій фактичного матеріалу, практичних розробок”, але “різномірний матеріал не узагальнено, його аналіз містить суперечливі висновки, як буває завжди, коли будь-яке явище досліджується інтенсивно та багатоаспектно” [4, с. 5]. На початку ХХІ ст. відбулося становлення лінгвістичної метафорології, яка інтегрує різні підходи до розгляду єдиного дослідницького об'єкта – метафори. Методологічне обґрунтування лінгвометафорології як окремої галузі лінгвістики було вперше зроблено нами [2].

Сучасні дослідники метафори розглядають її як мовний або ментальний феномен, що зумовлено кардинальним підходом до вивчення даного явища – традиційно семантичним (з боку мови) або когнітивним (зі сторони мислення), хоча думка про те, що сутність метафори полягає в її належності й до мови, й до мислення неодноразово висловлювалася багатьма вченими (А. М. Баранов, М. Бірдслі, М. Блек, П. Рікер, М. Рэдди, А. Річардс, А. П. Чудінов та ін.), оскільки спостерігати й інтерпретувати ментальні механізми можна тільки у мові (мовленні). Ще у фундаментальній праці Дж. Лакоффа та М. Джонсона (1980) зазначалося, що, з одного боку, “жодна метафора не може сприйматися та бути адекватно представленою незалежно від її емпірії”, а з іншого – “метафори як мовні вирази стають можливими саме тому, що існують у поняттєвій системі людини” [5].

Проте лише з кінця 1990-х рр. в окремих працях метафора стала трактуватися як явище мислення та мови: “ментальний і мовний механізм, що полягає у перенесенні найменування з одного об'єкта на інший у результаті знаходження в них спільної ознаки” [3, с. 94];

“ментально-вербальний конструкт, призначений для характеристики та номінації певного об’єкта і створений на основі аналогії або асоціативної подібності з іншим об’єктом, що вже має найменування, у процесі пізнавальної діяльності людини” [1, с. 49]. В європейській лінгвістиці все більшої популярності набуває так звана гібридна теорія метафори М. Тендаля, орієнтована на об’єднання досягнень різних теорій.

У лінгвометафорологічних дослідженнях кінця ХХ – початку ХХІ ст. виділялося понад десять напрямів вивчення метафори (Ж. О. Вардзелашвілі, О. М. Лагута, Г. М. Склярєвська та ін.): семасіологічний, ономасіологічний, лексикологічний, лексикографічний, лінгвостилістичний, лінгвопоетичний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний, лінгвокогнітивний, лінгвокультурологічний, нейролінгвістичний, онтолінгвістичний, прагматичний тощо.

Проведений аналіз лінгвометафорологічних досліджень ХХІ ст. свідчить про те, що сьогодні найпродуктивнішими є такі напрями:

1) семасіологічний: вивчається семна структура метафори, здійснюються ґрунтовні корпусні структурно-семантичні дослідження метафорики (Л. В. Балашова, Ж. О. Вардзелашвілі, О. М. Лагута та ін.);

2) ономасіологічний: виявляються та описуються метафоричні моделі серед інших моделей семантичної деривації (М. В. Москальова, О. Б. Пономарьова, Н. П. Тропіна та ін.);

3) психолінгвістичний: розглядаються проблеми, пов’язані з породженням, розпізнаванням і розумінням метафоричного смислу, та створюються моделі розуміння метафори (К. І. Алексєєв, Р. Гіббс, Р. Стернберг та ін.);

4) лінгвокогнітивний: досліджуються когнітивні властивості метафори та механізми метафоризації, що почалося з теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона й отримало реалізацію у сучасних теоріях: концептуальної інтеграції (М. Тернер, Ж. Фоконьє), концептуальної проєкції (К. Арєнс), дескрипторній (А. М. Баранов), когнітивно-дискурсивній (А. П. Чудінов) тощо;

5) лінгвокультурологічний: здійснюється аналіз метафор як засобів концептуалізації та репрезентації світу, вивчається їх національно-культурна специфіка (З. Ю. Петрова, З. І. Резанова, О. С. Яковлева та ін.);

6) лінгвополітичний: виявляються та описуються концептуальні метафори, характерні для політичного дискурсу (А. М. Баранов, Е. В. Будаєв, А. П. Чудінов та ін.);

7) лінгвопоетичний: встановлюється специфіка метафорики письменника, метафоричної концептуалізації та репрезентації світу в його ідіолекті (Л. В. Кравець, Ю. В. Кравцова, М. Б. Шинкаренкова та ін.);

8) лексикографічний: розробляються певні принципи лексикографування метафор та укладаються метафоричні словники (А. М. Баранов, Ю. М. Караулов, Н. О. Кожевнікова, З. Ю. Петрова та ін.).

В європейській лінгвістиці активно розвивається корпусний напрям метафорології (Е. Дейгнан та ін.).

До актуальних проблем лінгвометафорології, на нашу думку, відноситься: визначення сутності метафори; встановлення механізмів метафоризації, принципів і параметрів метафоричного моделювання, базових метафоричних моделей і типів метафоричної мотивації; з'ясування природи та специфіки метафоричної картини світу; виявлення особливостей і способів метафоричної концептуалізації та репрезентації; розроблення методів і методик комплексного аналізу метафорики.

Отже, в лінгвометафорології вже сформовано категоріально-поняттєвий апарат, накопичено значний емпіричний матеріал, розроблено основні принципи, методи та різні методики аналізу й опису метафоричних номінацій, проте внаслідок складності даного феномена багато питань залишаються відкритими та потребують подальшого наукового осмислення.

Найперспективнішими, на наш погляд, є лінгвометафорологічні дослідження в лінгвокогнітивному, лінгвокультурологічному, лінгво-поетичному, лінгвополітичному та лексикографічному напрямках. Продуктивним також може стати: поліаспектне вивчення мовних метафор; описове та зіставне дослідження метафорики різних ідіолектів і соціолектів; вивчення національних метафоричних картин світу одного та різних етносів; корпусні дослідження мовних (узувальних) і мовленнєвих (оказіональних) метафор; подальше розроблення принципів лексикографічного опису метафорики й укладання метафоричних словників.

Література:

1. *Кравцова Ю. В.* Метафорическое моделирование мира в художественном тексте: семантико-когнитивный анализ. К.: Изд-во НПУ им. М. П. Драгоманова, 2014. 320 с.
2. *Кравцова Ю. В.* Методологические основания лингвометафорологии. Система і структура східнослов'янських мов: зб. наук. пр. Редкол.: Ю. В. Кравцова (відп. ред.) [та ін.]. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 9. С. 68–76.
3. *Никитина С. Е., Васильева Н. В.* Экспериментальный системный толковый словарь стилистических терминов. М., 1996. 240 с.
4. *Скляревская Г. Н.* Метафора в системе языка. СПб.: Наука, 1993. 152 с.
5. *Lakoff G., Johnson M.* *Metaphors We Live by.* Chicago: University of Chicago Press, 1980. 237 p.